

OPETUSALAN EETTISEN NEUVOSTON KANNANOTTO 7.5.2019

Opettaja somessa

Sosiaalinen media (some) on radikaalisti muuttanut 2000-luvulla mediakentän. Muutoksella on ollut kauaskantoisia seurauksia: some on tasa-arvoistanut mahdollisuuksia saada näkemyksiään julki laajoilla foorumeilla. Viestintä on myös nopeutunut, kun kirjoitukset ja kuvat voi julkaista heti isojen kansanjoukkojen nähtäväksi.

Tapahtuneella teknisellä murroksella on myös vahva eettinen ulottuvuus. Siksi on tarpeen pohtia, millainen somekäyttäytyminen on opettajan ammatissa eettisesti kestävä.

Tärkeä perusarvo länsimaisissa demokratioissa on sananvapaus. Se kuuluu kaikille. Julkista, sensuroimatonta ja kärkevääkin keskustelua esimerkiksi opetusalan ongelmista tarvitaan. Myös räväkkä, poleeminen ja provosoivakin retoriikka kuuluu julkiseen sanankäyttöön.

Sananvapaus ei kuitenkaan ole absoluuttista, ja sillä on rajansa. Mitä enemmän on vapautta, sitä enemmän on vastuuta. Rasististen, seksististen tai yksittäisen ihmisen tai ihmisryhmän kunniaa loukkaavien tekstien julkaiseminen ei ole oikein.

Aina rajat eivät ole selviä. Vaikka opettajalla on sananvapaus siinä missä kaikille muillakin, hänellä on myös lojaliteettivelvoite työnantajaansa kohtaan. Yksittäistä työnantajan edustajaa ei pidä saattaa kielteiseen valoon sosiaalisessa mediassa tunnistettavasti ja henkilöön käyvästi. Kriitikki on syytä kohdistaa asiakysymyksiin, ei persooniin: ad hominem -argumentit eivät vie keskustelua rakentavasti eteenpäin. Myös alatyylinen kieli heikentää opettajan edellytyksiä toimia esikuvana.

On myös huomattava, että netissä ei ole täysin ”suljettuja yhteisöjä”. Kaikki verkkoon kirjoitettu voi päätyä kenen tahansa luettavaksi. Opettajan ei pidä käsitellä yksittäisen oppilaan, opiskelijan tai opetusryhmän asioita somessa.

Opettajan ammatti on eettisesti vastuullinen. Pystyäkseen tekemään työtään uskottavasti opettaja ei voi vapaa-aikanakaan julkisesti hyökätä niitä arvoja vastaan, joita hän työssään edustaa. Jos opettaja on sitoutunut opettajuuteen, hän on sitoutunut myös opetussuunnitelman ja koulun arvopohjaan, kuten eri mieltä olevien ihmisten kunnioittamiseen ja yleisiin ihmisoikeuksiin.

Koulujen opetussuunnitelmat pohjaavat tieteelliseen maailmankatsomukseen ja tutkittuun tietoon, joten opettajan julkinen kirjoittelu esimerkiksi tieteen tulosten vastaisten uskomusten puolesta voi vaarantaa hänen ammatillisen uskottavuutensa. Internetissä leviää paljon disinformaatiota ja valeuutisia, joiden tietoinen levittäminen somessa ei ole moraalisesti oikein.

Toisaalta on tärkeää muistaa, että opettajan poliittinen toiminta ei ole rajattua. Opettaja voi kuulua mihin tahansa poliittiseen liikkeeseen ja kirjoittaa julkisia tekstejä poliittisten näkemystensä mukaisesti. Samalla on kuitenkin huomattava, että opetustyössään opettajan tulee aina noudattaa opetussuunnitelmaa.

Sosiaalisessa mediassa muodostuu erilaisia yhteisöjä. Opettajan on käytettävä harkintaa siinä, keitä hyväksyy esimerkiksi Facebook-kavereiksi. Opettajan tasapuolisuus saattaa kyseenalaistaa, jos hän esimerkiksi hyväksyy joitakin oppilaita tai opiskelijoita Facebook-

kavereikseen. Sama koskee rehtoreita: jos osa opettajista on rehtorin Facebook-kavereita ja osa ei, tämä voi vaikuttaa kielteisesti työpaikan ilmapiiriin.

Opettajan työhön liittyvä rooli esikuvana edellyttää erityistä harkintaa myös siinä millaisia kuvia ja videoita julkaisee netissä. Hyvän maun rajoja on vaikea määritellä, mutta kaikessa julkaisutoiminnassa opettajan on syytä pohtia, vaikeuttaako materiaali hänen mahdollisuuksiaan toimia uskottavasti opettajan ammatissa. Opettajankin pitää vetää yksityisyydelleen rajat. On hyvä muistaa, että nettiin ladattua materiaalia ei kenties koskaan saa sieltä pois ja se on kenen tahansa katsottavissa myös tulevaisuudessa.